

La història amagada Mariano González

L'HOSTAL DEL PEIX, O COM COLGAR LA MEMÒRIA

La recent notícia de la venda de l'Hostal del Peix de la plaça del Mercat de Xàtiva ha inspirat l'autor una reflexió molt crítica al respecte de les rehabilitacions poc respectuoses amb la història, como sembla ser que ha passat en aquest cas.

En un cantó de la plaça del Mercat s'alça, desfigurat i maltractat, el famós Hostal del Peix, que forma part de la memòria afectiva de tots els xativins amb el seu rètol cridaner i un peix enorme, emblema figuratiu, com era costum ben antic posar en les façanes de moltes botigues i altres establiments amb la finalitat que l'identificaren fins i tot els que no sabien llegir. El nord-ame-

ricà **Vernon Howe Bailey** va pintar en 1925 una aquarel·la que retrata insuperablement l'ambient vivaç de l'en-

Hostal del Peix. D'alt, aquarel·la de Vernon Howe Bailey publicada al llibre «Little Known Towns of Spain», 1925. Baix, arc, columna i porta del XVIII durant els enderrocs de maig de 2010.

trada, el pati i les quadres de l'hostal, com si fóra la visió tardana d'un viatger francès o anglès del segle XIX. Aquell ambient residual que encara hem conegut es va convertir després en caòtic magatzem auxiliar dels venedors del mercat de Xàtiva. Després vingueren els llargs anys d'oblit i decadència.

Però, a diferència dels hostals que hi havia a l'Albereda, el del Sol i el del Lleó, construïts al segle XVIII a posta per a alberg de transeünts i parada de carros i cavalleries, l'Hostal del Peix és un edifici amb una història ben llarga que endinsa les seues arrels en el segle XIV, quan va començar el seu viatge de casa gran de grans senyors, com indiquen el majestuós arc ogival de la primera navada, semblant al del pati del palau de Montortal, i els murs pintats simulant carreus, contemporanis dels conservats en Sant Domingo. I què dir dels enteixinats i de les mènsules gòtiques de silueta tan original? Durant les cales fetes fa quatre anys als paraments interiors i exteriors aparegué en la façana del carrer que baixa un finestral del més sumptuós gòtic flamíger del segle XV, que ens ve a dir que altres habitants havien reformat l'edifici per posar-lo a la moda. Degué ser aleshores, o poc després, quan va passar a mans de la poderosa família dels Sanç, propietària de tot el pany de palaus de la part esquerra del carrer, des del Mercat a Moncada, i d'alguna altre més de la banda contrària.

La frondositat genealògica del llinatge Sanç és tan espessa que no hi ha manera d'aclarir línies definides. El bon cas és que, el 1583, pertanyia a don **Jeroni Sanç de Sorio**, tot i que ell vivia en altra casa del carrer de Moncada, notícia que sabem per un préstec hipotecari carregat sobre l'edifici del mercat. El 1669, els Sanç el veneren a **Jeroni Santandreu**, el ciutadà iniciador de l'ascens imparable d'aquest llinatge que va ser nombroses voltes jurat de Xàtiva. Ell, i el seu fill **Lluís**, moriren amb pocs dies de diferència en el molí que tenien en La Granja, durant la Guerra de Successió, i la propietat de l'antic casalot dels Sanç va passar al nét del primer, **Patricio Santandreu**, segons altra notícia de l'any 1734. En temps de Patricio es va fer la reforma estructural que va modificar substancialment la casa: l'arc escarser del pati, l'esvelta columna sota la jàssena que sustentava un forjat per ampliar la

superfície, i l'obertura de nous buits en les façanes de bella fusteria barroca tallada en els balcons, que ara s'ha tirat al fem. Una intervenció agressiva que, no obstant, afegia elements constructius i ornamentals valuosos, és a dir, eliminava uns però n'aportava altres, pauta que veiem repetida en infinitat d'edificis de la ciutat i d'altres municipis valencians.

► **Desfeta arquitectònica.** La Història no sempre desvela tots els seus secrets, i així passa amb aquest palau medieval, després casal barroc d'imaginatives solucions del que no sabem res més fins el 1895, quan el comerciant **Gil Arnau** el va convertir en l'hostal més cèntric de la Xàtiva menestral i mercantil del segle XIX. Poc va haver de fer per habilitar un edifici tan camaleònic. Potser ampliar les quadres i alçar barandats per fer habitacions per llogar, i així va romandre durant tres generacions de la família, també propietària de la ja desapareguda Drogueria la Campana. Acabat el seu cicle d'ús mercantil pels canvis socials imparables, i després de fer de magatzem i d'avisar que el temps el vencia, ajustat durant anys entre closes i bastiments per evitar que caiguera, finalment, una anunciada rehabilitació semblava que el reviscolaria. Però podria dir-se que va ser pitjor el remei que la malaltia, perquè en mans de pretesos imitadors de **Rafael Moneo** i **d'Herzog & de Meuron** no es va dialogar amb la saviesa de l'arquitectura medieval entreverada amb la barroca amb tocs vuitcentistes, sinó que, allà vas, cabàs, s'estacà amb calçador una espantable muralla de formigó que engolí el pati com a concepte espacial i anul·là l'elegància dels arcs. Res d'interés conserva que convida a una persona llegendària de les fulles de la història o amadora de les gentileses de l'art de la construcció. Com en el cas de la Casa dels Moxica-Blasco que veiem el mes passat, la memòria ha quedat sepultada sota el vernís de l'eufemisme *rehabilitació*.

Ad Libitum organiza un homenaje a la violonchelista que falleció hace un año

LEVANTE-EMV ONTINYENT

■ La plataforma musical Ad Libitum ha organizado un concierto en memoria de la violonchelista Susana Balaguer, fallecida hace un año e integrante de su orquesta. Será el sábado día 15 de este mes a las 20:00 h. en el teatro Echegaray de Ontinyent, con un recital en el que a través del homenaje a Balaguer se pretende recaudar fondos

que se destinarán a la investigación de la enfermedad del cáncer. Además, durante estos días se ha estado planteando la posibilidad de crear una asociación de afectados de esta enfermedad en Ontinyent. Desde Ad Libitum recuerdan de Susana que era una mujer muy discreta que prefería pasar desapercibida. Será un concierto abierto a todos los públicos, a quie-

nes la conocieron y a quienes no, añaden, que pretende transmitir un mensaje positivo con piezas que ella misma solía interpretar y que en esta ocasión serán dirigidas por los directores que han pasado por la orquesta e interpretadas por músicos procedentes de diversa procedencia, con especial protagonismo para la guitarra, el violonchelo y la orquesta.

Ontinyent crea una asociación local de lucha contra el cáncer

LEVANTE-EMV ONTINYENT

■ Ontinyent está dando los primeros pasos para contar en breve con una asociación local de lucha contra el cáncer. A iniciativa de la concejalía de Sanidad del Ayuntamiento de Ontinyent, el jueves se reunían en el edificio del antiguo consistorio una numerosa representación de asociaciones vecinales y de otro tipo en un encuentro que va a sentar las bases para cre-

ar una entidad que articule un sistema de ayudas a los afectados por la enfermedad en la ciudad. La Regidora de Sanidad, Virtudes González, recordó que «las colectas anuales que hemos venido realizando han sido coordinadas por el ayuntamiento y la junta asociada provincial de Valencia de la AECC, pero siempre hemos dicho que la ciudad necesita de una asociación propia», ha añadido la edil.